

22. Etimologicheskii slovar slavyanskikh yazykov: Praslav. leks. fond [Tekst] / [pod red. O. N. Trubacheva i A. F. Zhuravleva]. — M. : Nauka, 1974–2018. — Vyip. 1–41.
23. Yagnobsko-russkii slovar / [sost. M. S. Andreevyim, V. A. Livshitsem i A. K. Pisarchik] // Andreev M. S., Peschereva E. M. Yagnobskie tekstyi. — M. ; L. : Izd-vo AN SSSR, 1957. — S. 217–391.
24. Yaroslavskiy oblastnoy slovar: Ucheb. posobie / [nauch. red. G. G. Melnichenko]. — Yaroslavl : YaGPI im. K. D. Ushinskogo, 1991. — Vyip. 10. — 108 s.
25. *Bartholomae Chr.* Altiranisches Wörterbuch [Text] / Chr. Bartholomae. — Strassburg, 1904. — 1022 s.
26. *Pokorny J.* Indogermanisches etymologisches Wörterbuch [Text] / J. Pokorny. — Bern ; München, 1959. — Bd I. — 434 s.
27. *Skok P.* Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika [Text] / P. Skok. — Zagreb, 1971–1973. — Knj. I–III.

Стаття надійшла до редакції 29.03.2019

УДК 811.111'581:159.96

ЛІНГВАЛЬНІ АСПЕКТИ ГІПНОТИЧНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ КИТАЙСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Карпенко Максим Юрійович¹

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
Одеса, Україна

E-mail: m.yu.karpenko@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0308-5284>

В дослідженні надано характеристику лінгвістичній складовій гіпно-тичної комунікації в контексті психотерапії. Ця царина є актуальною через власну недостатню вивченість попри велику роль саме мовленнєвого компоненту в процесі здійснення гіпнотичного навіювання і, як наслідок, зацікавленість наукової спільноти. Метою дослідження є схарактеризувати гіпнотичний дискурс й навести основні лінгвістичні особливості гіпнотичної комунікації. Об'єктом дослідження є гіпнотичний дискурс в китайській та англійській мові, а предметом — механізми проведення гіпнотичного комунікативного акту в китайській та англійській мові. Матеріалом послуговували записи мовлення гіпнотерапевтів під час гіпно-тичного сеансу. В статті окреслено різні підходи до розуміння гіпнозу, а також визначено спільні риси в них: 1) зниження ступеня усвідомлення до-вкілья й інтенсивності психомоторної активності людини, що нагадує сон; 2) цей процес є результатом кооперації людини, яка називається клієнтом, з людиною, яка називається терапевтом; 3) збільшення вірогідності успішного здійснення навіювання. Також розглянуто процес перебігу типового гіпнотичного сеансу, який включає такі компоненти, як наведення, навіювання та виведення. В дослідженні проаналізовано лінгвістичні ша-блони, які використовуються гіпнотерапевтами задля формування стану гіпнотичного трансу у клієнта. Зокрема, було виокремлено дві групи таких шаблонів: ті, що використовують універсальні закони моделювання при-чинно-наслідкових зв'язків (які включають псевдологічне поєднання за до-помогою сполучників, імпліцитний каузатив, експліцитний каузатив та імплікацію розуміння глибинних процесів), та ті, які призводять до тран-

¹ кандидат філологічних наук, старший викладач, доцент кафедри граматики англій-ської мови Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, Одеса, Україна

сдериваційного пошуку (що включають узагальнений референтний індекс і порушення вибіркового обмеження). Було здійснено аналіз і порівняння англомовного та китайськомовного матеріалу задля виявлення специфіки вживання означених вище лінгвістичних шаблонів в кожній з цих двох мов.

Ключові слова: дискурс, гіпноз, гіпнотерапія, сугестія, НЛП.

Гіпноз наразі є одним з загальноприйнятих способів психотерапії, ефективність якого була клінічно доведена при наданні психологічної допомоги на кшталт лікування тютюнової залежності (див.: [3]) тощо. З другої половини ХХ ст. гіпноз, завдяки популярності одного з напрямів практичної психології — нейролінгвістичного програмування, поступово отримує шлях в повсякденне життя звичайних людей, далеких від сфер медицини та психології.

Попри суто науковий характер сучасного гіпнозу й підтверджену клінічну ефективність, кількість наукових розвідок з цієї теми у всіх царинах науки є обмеженою, так, в царині психології дослідженням гіпнозу займалися М. Erickson, R. Bandler, J. Grinder, В. М. Бехтерев, М. Н. Гордеев, М. Р. Гінзбург, 曹子策 та інші, в лінгвістиці ж кількість досліджень є обмеженою, зокрема дослідженням лінгвістичних аспектів гіпнозу займалися Т. Ю. Ковалевська. Це робить нашу спробу створити єдине всеохоплююче дослідження з цієї теми **актуальним**. Його **метою** є схарактеризувати гіпнотичний дискурс й навести основні лінгвістичні моделі гіпнотичної комунікації, **об'єктом** є гіпнотичний дискурс в китайській та англійській мовах, а **предметом** — лінгвальні механізми проведення гіпнотичного комунікативного акту в цих двох мовах. **Матеріалом** послуговували записи мовлення гіпнотерапевтів під час гіпнотичного сеансу китайською та англійською мовами.

Попри значний термін існування — з ХVІІІ ст., якщо рахувати з початку використання його в лікарській діяльності Ф. А. Месмером, наразі серед вчених немає одностайності щодо наукового опису гіпнозу. Наведемо деякі з визначень:

- На початку ХХ ст. гіпноз мав наступне визначення: це “особлива видозміна природного стану сну” [1: 48];

- Одне з сучасних визначень: гіпноз — це “особливий тип психічного функціонування, при якому людина, завдяки впливу з боку іншої людини, забуває про довкілля, але при цьому зберігає зв'язок з оператором, який допомагає здійснити психологічне реструктурування” [2: 9];

- Визначення, яке було надано гіпнозу відділом 30 (*Society of Psychological Hypnosis*) *APA* (*American Psychological Association*) в 1994 році є таким: гіпноз — це “процедура, протягом якої кваліфікований спеціаліст-практик чи дослідник в царині здоров'я робить навіювання задля того, щоб клієнт, пацієнт чи той, кого досліджують, відчули зміну у власних відчуттях, сприйнятті, думках чи поведінці” [11: 143]. В 2015 відділ 30 *APA* оновив це визначення до наступного: гіпноз — це “стан свідомості, який включає фокусування уваги й зниження ступеня периферичного усвідомлення, що характеризується збільшенням можливості реакції на навіювання” [8: 6].

Як бачимо з наведених вище визначень, гіпноз характеризується трьома параметрами: 1) це стан, в якому знижується ступень алертності й психомоторної активності людини, що нагадує сон (звідси й назва “гіпноз” — від давньогр. *ἵπνος*, що значить “сон”); 2) це стан в який людині, яка називається **клієнтом** (той, кого гіпнотизують), допомагає вийти людина, яка називається **терапевтом** чи **оператором**; 3) в цьому стані збільшується вірогідність успішного здійснення навіювання. Гіпнотичний транс має такі складові:

- **Наведення** — “процедура, яку скеровано на викликання гіпнозу” [8: 6]. Протягом цього етапу відбувається підготовка до здійснення навіювання, яка призводить до появи описаного вище стану;

- **Навіювання**, яке є кінцевою метою виклику цього стану. В разі здійснення **гіпнотерапії** — “використання гіпнозу задля лікування медичного чи психологічного розладу чи проблеми” [8: 7] — навіювання скеровано на лікування. Протягом здійснення навіювання одним із завдань терапевта є підтримання стану гіпнозу;

- **Виведення**, яке скеровано на комфортне для клієнта припинення стану гіпнозу.

Протягом всіх етапів здійснення гіпнотичної взаємодії оператор повинен використовувати так зване **гіпнотичне мовлення**, тобто вживати у власному мовленні певні лінгвістичні шаблони задля встановлення й підтримання стану гіпнозу, а також запобігання передчасному виведенню клієнта з нього. Те, що саме лінгвістичні шаблони є механізмом для проведення гіпнотичного сеансу, і дає нам змогу зрозуміти гіпноз об'єктом лінгвістичного вивчення.

Протягом всього існування гіпнотерапії ці шаблони, чи **патерни**, як їх називають практики гіпнотерапії, не були експліцитно виражені

у вигляді конкретного переліку, гіпнотизери ж давали більш загальні поради, наприклад, “бути більш непрямим в мовленні” чи “вживати повчальні історії, які клієнт може екстраполювати на себе” (див. докл.: [9; 11]). Першими, хто проаналізував мовлення гіпнотерапевтів і виділив конкретні лінгвістичні патерни, були Р. Бендлер і Дж. Гріндер, які створили відомий напрям в популярній практичній психології — **нейролінгвістичне програмування**, більш відоме як НЛП (див. докл.: [4; 7]). В межах НЛП **патерни** визначаються як “систематичні послідовності [вербальної] поведінки” [5: 129]. В НЛП систему патернів мовлення, які були змодельовані на основі роботи відомого гіпнотерапевта Мілтона Еріксона, називають Мілтон-моделлю [5: 146]. Надалі буде наведено перелік патернів, які були виділені Бендлером й Гріндером (див. докл.: [5; 6]).

Першою групою патернів є ті, що використовують **універсальні закони моделювання причинно-наслідкових зв'язків** (*Linguistic Causal Modelling*). Вони є використанням процесів генералізації, упущення та викривлення за Н. Хомським задля поєднання низки не завжди поєднаних за смыслом тверджень в єдиний текст, який сприймається як когерентний, тобто способами створення **псевдологічного** тексту. До їх складу входять:

Псевдологічне поєднання за допомогою сполучників (англ. *Conjunction*) [5: 147], тобто використання об'єднувальних сполучників задля смислового поєднання тексту, який не має смислових зв'язків, наприклад:

“*And I don't know if you've realized that there is an important message which that person had never verbalized to you, but always wanted to relate... that could be useful to you now... And as you watch and listen to them now... you can begin to hear what that message is...*”

Як бачимо, характерною рисою англійського гіпнотичного мовлення є використання сполучників *and* на початку речення задля створення враження безперервності мисленевого струму. В китайському гіпнотичному мовленні цей патерн не використовується таким самим чином, проте інтенсивно використовуються інші патерни цієї групи на кшталт імпліцитного каузативу.

Імпліцитний каузатив (англ. *Implied Causative*) [5: 147], тобто використання сурядних речень (частіше за все тих, що вказують на час) для введення навіювання, таким чином, згода на виконання інструк-

ції не є основною темою твердження й терапевт подає її виходячи з пресупозиції, що клієнт вже погодився її виконати, наприклад:

“*And as you watch and listen to them now... you can begin to hear what that message is...*”

В цьому реченні ми бачимо, що за допомогою сполучника *as* вводиться підрядне речення часу, яке дає навіювання слухати й дивитись на те, що потрібно терапевту, яке подається як пресупозиція.

Експліцитний каузатив (англ. *Cause-Effect*) [5: 148], тобто створення неіснуючих причинно-наслідкових зв'язків, наприклад:

“*环境中任何的声响, 都仿佛从很遥远的地方飘过来, 它们不但不会妨碍你, 相反会帮助你进入更深更放松的内心世界.....*”

Як бачимо в наведеному прикладі, терапевт псевдологічно пов'язує поглиблення в транс з навколишніми звуками за допомогою дієслів *会* та *帮助* і фактично дає непряме навіювання поглибитись в транс у разі, якщо клієнт почує сторонні звуки.

“*.....慢慢地闭上你的眼睛.....你的眼睛一闭起来, 你就开始放松了,你什么都不会想.....你也什么都不用想.....*”

В цьому прикладі з тією ж метою використано конструкцію *一...就* задля введення навіювання, яке націлено на псевдологічне поєднання моменту заплющення очей клієнтом з розслабленням.

Імплікація розуміння глибинних процесів (англ. *Mind-Reading*) [5: 151], яка охоплює випадки, коли терапевт озвучує те, про що вірогідно думає клієнт, тим самим демонструючи клієнту, що він його розуміє, що сприяє поглибленню психологічного контакту. Прикладом є:

“*We both know that that knowledge is in your unconscious mind...*”

В цьому прикладі терапевт вказує на те, що він розуміє, що клієнт має певний спогад, який міг бути забутим чи репресованим, який попри це має певний вплив на теперішній стан клієнта.

Ще однією групою патернів є ті, які призводять до **трансдериваційного пошуку** — “пошуку значення для поверхневої структури за межами глибинної структури, яку було сформовано на її основі” [5: 152], тобто призводять до того, що клієнт самостійно “наповнює мовлення психотерапевта смыслом” й шукає відповідні спогади й способи розуміння сказаного терапевтом, що сприяють оптимальному перебігу процесу терапевтичного впливу.

Одним з таких патернів є **узагальнений референтний індекс** (англ. *Generalized Referential Index*) [5: 157], який охоплює використання те-

рапевтом загальних фраз для спонукання клієнта до пошуку конкретних спогадів/думок/тлумачень, які є найдоцільнішими для досягнення мети індукції трансю. Прикладом може виступати такий приклад гіпнотичного мовлення:

“...*You become aware of that specific memory...*”

В цьому прикладі терапевт описує ментальні процеси, пов'язані зі спогадом, зміст якого залишається загадкою для терапевта; натомість спогад обирає сам клієнт за власною потребою та/чи бажанням у відповідь на навіювання терапевта. Ще одним прикладом є:

“想象白光自动流向你身体最需要治疗的部位，白光集中在这个部位，进行自动的修复。”

В цьому прикладі терапевт не називає (і не обов'язково повинен знати) місце, яке викликає негативне відчуття, а натомість описує його як *需要治疗的部位* й залишає клієнтові можливість самостійно обрати потрібне місце на власному тілі.

Ще одним патерном з цієї групи є **порушення вибіркового обмеження** (англ. *Selectional Restriction Violation*) [5: 163], який відповідає метафоричному поєднанню понять, яке не є узуальною нормою. Наприклад, атрибуція ментальних процесів предметам. Це призводить до активізації трансдериваційного пошуку й (часто неусвідомленої) експлікації клієнтом підстави метафори. Можна навести наступний фрагмент гіпнотичного мовлення як приклад:

“你的内心有能力回到过去遥远的记忆里……”

В цьому фрагменті, у фразі *遥远的记忆*, давність спогаду метафорично порівнюється із фізичною віддаленістю в просторі.

Підсумовуючи, можна сказати, що в статті було розглянуто деякі з визначень гіпнозу, встановлено етапи гіпнотичної комунікації й схарактеризовано дві групи лінгвістичних шаблонів, що уможливають проведення гіпнотичного впливу на прикладі записів мовлення психотерапевтів англійською й китайською мовами. В подальших розвідках планується дослідити інші групи патернів й поглибити класифікацію етапів гіпнотичного комунікативного акту.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Бехтерев В. М. Гипноз, внушение, телепатия. Москва: Мысль, 1994. 364 с.
2. Гинзбург М. Р., Яковлева Е. Л. Систематический курс эриксоновского гипноза. Москва: Московский психолого-социальный институт, 2008. 312 с.

3. Тулендинов М. М. Эффективность гипнотерапии при никотиновой зависимости. *Медицина*. 2012. № 2. С. 65–67
4. Bandler R., Grinder J. *Frogs into Princes*. Moab: Real People Press, 1979. 197 p.
5. Bandler R., Grinder J. *Patterns of the Hypnotic Techniques of Milton H. Erickson*, M. D. Volume I. Scotts Valley: Grinder & Associates, 1975. 269 p.
6. Bandler R., Grinder J. *Patterns of the Hypnotic Techniques of Milton H. Erickson*, M. D. Volume II. Scotts Valley: Grinder & Associates, 1975. 237 p.
7. Bandler R., Grinder J. *Trance-Formation*. Moab: Real People Press, 1981. 255 p.
8. Elkins G. R., Barabasz A. F., Council J. R., Spiegel D. Advancing research and practice: the revised APA Division 30 definition of hypnosis. *International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*. — 2015. — Vol. 63(1). — P. 1–9.
9. Erickson M. *Hypnotic Realities*. New-York: Irvington Publishers, 1976. 234 p.
10. Erickson M. *My Voice Will Go with You*. New-York: W. W. Norton & Company, 1991. 256 p.
11. Kirsch I. Defining hypnosis for the public. *Contemporary Hypnosis*. — 1994. — 11(3). — P. 142–143.
12. 曹子策. 催眠术与心理治疗. 安徽: 安徽人民出版社, 2007. 272页.

ЛИНГВАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ГИПНОТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА (НА МАТЕРИАЛЕ КИТАЙСКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА)

*Карпенко Максим Юрьевич*¹

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
Одесса, Украина

В исследовании даётся характеристика лингвистической составляющей гипнотической коммуникации в контексте психотерапии. Эта область является актуальной из-за недостаточной изученности не смотря на значимую роль именно речевого компонента в процессе гипнотического внушения и, как следствие, заинтересованность исследователей. Целью исследования является охарактеризовать гипнотический дискурс и привести основные лингвистические особенности гипнотической коммуникации. Объектом исследования является гипнотический дискурс в китайском и английском языке, а предметом — механизмы проведения гипнотического коммуникативного акта в китайском и английском языке. Материалом послужили записи речи гипнотерапевтов во время гипнотического сеанса. В статье описаны различные подходы к пониманию гипноза, а также определены общие черты в них: 1) снижение степени осознания окружающей среды и интенсивности психомоторной активности

¹ кандидат филологических наук, старший преподаватель, доцент кафедры грамматики английского языка Одесского национального университета им. И. И. Мечникова, Одесса, Украина

человека, что напоминает сон; 2) этот процесс является результатом кооперации человека, который называется клиентом, с человеком, который называется терапевтом; 3) увеличением вероятности успешного осуществления внушения. Также рассмотрен процесс осуществления типичного гипнотического сеанса, который включает такие компоненты, как наведение, внушения и выведение. В исследовании проанализированы лингвистические шаблоны, используемые гипнотерапевтом для формирования состояния гипнотического транса у клиента. В частности, были выделены две группы таких шаблонов: те, что используют универсальные законы моделирования причинно-следственных связей (включают в себя псевдологическое соединение с помощью союзов, имплицитный каузатив, эксплицитный каузатив и импликацию понимания глубинных процессов), и те, которые приводят к трансдеривационному поиску (включают в себя обобщенный референтный индекс и нарушения избирательного ограничения). Был осуществлен анализ и сравнение англоязычного материала и материала на китайском языке для выявления специфики применения указанных выше лингвистических шаблонов в каждом из этих двух языков.

Ключевые слова: дискурс, гипноз, гипнотерапия, суггестия, НЛП.

THE LINGUISTIC ASPECTS OF HYPNOTIC DISCOURSE (CASE STUDY OF ENGLISH AND CHINESE HYPNOTIC TEXTS)

*Maksym Karpenko*¹

Odessa National University named after. I. I. Mechnikov,
Odessa, Ukraine

The linguistic features of hypnotic communication in the context of psychotherapy are outlined. This area is topical due to insufficient knowledge in spite of the significant role of the speech component in the process of hypnotic suggestion and, as a result, the interest of researchers in it. The aim of our research is to characterize the phenomenon of hypnotic discourse and dwell on the basic linguistic peculiarities of hypnotic communication. The object of our research is the hypnotic discourse in the Chinese and English languages, the mechanisms of conducting a hypnotic communicative act in these two languages serve as its subject. Recordings of hypnotherapists' speech during performing hypnosis serve as the material for our study. The article describes various approaches to understanding hypnosis, and also identifies common features in them: 1) a decrease in the degree of awareness of the environment and the intensity of human psychomotor activity, which resembles sleep; 2) this process is the result of the cooperation of a person,

¹ PhD in Linguistics, Senior Lecturer, Associate Professor of the Department of English Grammar, Odessa National University named after I.I. Mechnikov, Odessa, Ukraine

who is referred to as a client, with a person who is referred to as a therapist; 3) an increase in the likelihood of successful suggestion. The algorithm of a typical hypnotic session was outlined, namely, it commonly includes such components as induction, suggestion, and termination of the trance. The linguistic patterns used by the hypnotherapist to elicit a hypnotic trance state in the client are analysed in the study. In particular, two groups of such patterns were identified: those that use universal laws for modeling causal relationships (they include such patterns as pseudological connection using conjunctions, implicit causative, explicit causative, and implication of understanding deep cognitive processes), and those that lead to transderivational search (they include generalized reference index and violation of selectional restriction). The analysis and comparison of the English and Chinese material was carried out to identify the peculiarities of the usage of the abovementioned linguistic patterns in each of these two languages.

Key words: discourse, hypnosis, hypnotherapy, suggestion, NLP.

REFERENCES

1. Bekhterev V. M. Hipnoz, vnusheniye, telepatiya. Moskva: Mysl', 1994. 364 s.
2. Ginzburg M. R., Yakovleva Ye. L. Sistematischeskiy kurs eriksonovskogo gipnoza. Moskva: Moskovskiy psikhologo-sotsial'nyy institut, 2008. 312 s.
3. Tulendinov M. M. Effektivnost' gipnoterapii pri nikotinovoy zavisimosti. Meditsina. 2012. № 2. S. 65–67
4. Bandler R., Grinder J. Frogs into Princes. Moab: Real People Press, 1979. 197 p.
5. Bandler R., Grinder J. Patterns of the Hypnotic Techniques of Milton H. Erickson, M. D. Volume I. Scotts Valley: Grinder & Associates, 1975. 269 p.
6. Bandler R., Grinder J. Patterns of the Hypnotic Techniques of Milton H. Erickson, M. D. Volume II. Scotts Valley: Grinder & Associates, 1975. 237 p.
7. Bandler R., Grinder J. Trance-Formation. Moab: Real People Press, 1981. 255 p.
8. Elkins G. R., Barabasz A. F., Council J. R., Spiegel D. Advancing research and practice: the revised APA Division 30 definition of hypnosis // International Journal of Clinical and Experimental Hypnosis. — 2015. — Vol. 63(1). — P. 1–9.
9. Erickson M. Hypnotic Realities. New-York: Irvington Publishers, 1976. 234 p.
10. Erickson M. My Voice Will Go with You. New-York: W. W. Norton & Company, 1991. 256 p.
11. Kirsch I. Defining hypnosis for the public // Contemporary Hypnosis. — 1994. — 11(3). — P. 142–143.
12. Cáozicè. Cūmíán shù yǔ xīnlǐ zhìliáo. Ānhuī: Ānhuī rénmin chūbǎn shè, 2007. 272 Yè

Стаття надійшла до редакції 25.02.2019